

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. ГЕТЬМАНА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ЗАХІДНО-РЕГІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ КЛУБІВ ЮНЕСКО
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АКАДЕМІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК МОЛДОВИ
МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КНУ ім. Т. ШЕВЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЛНУ ім. І. ФРАНКА

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Науково-практичний журнал

EUROPEAN PERSPECTIVES

KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS
V. HETMAN KYIV NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT
WEST REGIONAL ASSOCIATION OF UNESCO CLUBS
KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY
ACADEMY OF LAW SCIENCE OF MOLDOVA
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF UKRAINE
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS KYIV NATIONAL TARAS SHEVCHENKO UNIVERSITY
FACULTY OF INTERNATIONAL RELATIONS OF IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

№ 1, 2023

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

ЗМІСТ

ПРАВО

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

ОСМОЛЯН В.А., ДОМБРОВСЬКА О.М., ПОПИК А.М. ФІЛОСОФСЬКО-ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТЕКСТУ ПОНЯТТЯ ПОКАРАННЯ	5
МОСКАЛЮК О.В. ЧИ ДОЗВОЛЯЄ КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ПЕРЕБУВАТИ ГРОМАДЯНИНУ УКРАЇНИ В ГРОМАДЯНСТВІ ІНШИХ ДЕРЖАВ?.....	15
РОЗВАДОВСЬКИЙ В.І. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ.....	19
ГОРАЙ О.С. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ЗВОРОТНОЇ ДІЇ В ЧАСІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	24
ІСАКОВА І.В., ГОЛОПАПА В.І. ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ У СВІТЛІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ.....	30

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

КУДЕРСЬКА Н.І. ПРАВО КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА	34
ЛИТВИН Н.А., ЛИТВИН О.В. РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО ЄС	41

ХРИСТИНЧЕНКО Н. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КАТЕГОРІЙ.....	50
ПРИЙМАЧЕНКО Д.В., ЛЮТИКОВ П.С. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСТВА (ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ).....	56
ЛЕГЕЗА Є.О. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ ГРОМАДЯНАМИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ.....	62
ПЩЕНКО І.В. ПРОЦЕДУРИ ПРИЙНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТИВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ : ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ.....	69
САВЧУК Р.М. СУЧАСНІ МОДЕЛІ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ТА ЇХ РОЛЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	76
ЮДІНА І.В. ДОКАЗИ ТА ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ.....	83
МОРОЗ В.П. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ.....	91

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

СЛІНЬКО Д.С., СЛІНЬКО С.В., СТРАТОНОВ В.М. КРИТЕРІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СЛІДЧОГО	98
КАНЦІР В.С. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОПАГАНДУ, ПЛАНУВАННЯ, ПІДГОТОВКУ, РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ТА ВЕДЕННЯ АГРЕСИВНОЇ ВІЙНИ /ЗАКОНОДАВЧИЙ ДОСВІД ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ/	105
ЛЕМЕХА Р.І. ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.436-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	110
ЦИГАНЮК Ю.В., КОПАНЧУК В.О., ТУРОВЕЦЬ Ю.М. УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	115
ГУЗЕЛА М.В. УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ПОТЕНЦІЙНІ ЖЕРТВИ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ПОСЯГАНЬ У КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ (ПРОТИДІЇ) СКОЄННЮ ЩОДО НИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	124
САДУЛА Л.М., БОГУШ О.С., ВІЩАК О.І. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КАТУВАННЯ	134
ШАЙ Р.Я. ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ.....	139
КОЗАЧЕНКО С.В. РОЛЬ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЄПРИПАСІВ	145
ЛАБА С.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ПРОПАГАНДУ КОМУНІСТИЧНОГО ТА НАЦИСТСЬКОГО ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ	153

ЦИВІЛЬНЕ, ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ТРУДОВЕ ПРАВО

ХАТНЮК Н.С., ПОБІЯНСЬКА Н.Б. РОЛЬ КЛАСИФІКАЦІЇ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ОБОРОТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	158
АРСЕНИ И. ПРАВОВАЯ ПРИРОДА И СУЩНОСТЬ КОРПОРАТИВНОГО КОНФЛИКТА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА: НАУЧНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ	166
ТРОЦЬОК Н.В., КЛІМУК О.О. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА КРЕДИТНИМИ ДОГОВОРАМИ, ПРЕДМЕТОМ ЯКИХ Є МАЙНО, ЯКЕ ЗНИЩЕНО АБО ЗАЗНАЛО ПОШКОДЖЕНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	174

МОРСЬКЕ ПРАВО

ПАНЧЕНКО І.М. СУЧАСНЕ МОРСЬКЕ ПІРАТСТВО: ПОНЯТТЯ І МЕТОДИ БОРОТЬБИ.....	181
---	-----

РОЛЬ КЛАСИФІКАЦІЇ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ОБОРОТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

ХАТНЮК Наталія Сергіївна - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, e-mail: n.khatniuk@kubg.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-3064-7510

ПОБІЯНСЬКА Неллі Борисівна - доцент кафедри приватно-правових дисциплін Університету сучасних знань, кандидат юридичних наук, e-mail: siete@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5872-9281>

DOI 10.32782/EP.2023.1.24

У статті автори викладають унікальне бачення ролі класифікації віртуальних активів у цивільному обороті та вплив європейського досвіду на розвиток операцій з віртуальними активами в Україні. Розкрито зміст і значення окремих видів віртуальних активів та майнових прав на них, особливості діяльності криптовалютних бірж і використання блокчейна. Розглянуто окремі наукові позиції у різних сферах підприємницької діяльності щодо поділу віртуальних активів на види та розкрито механізм використання у цивільному обороті.

Досліджено вітчизняний та європейський досвід законодавчого врегулювання та поділу віртуальних активів на види. Проаналізовано основні положення Закону України «Про віртуальні активи» щодо тлумачення певних категорій та понять, поділу на види віртуальних активів, зміст майнових прав на віртуальні активи та значення операцій із віртуальними активами, а також запропоновано шляхи удосконалення окремих положень цивільного, податкового та господарського законодавства щодо визначення та закріплення правового режиму використання різних віртуальних активів.

Ключові слова: цивільний оборот, майнові права, діджиталізація, віртуальні активи, класифікація віртуальних активів, криптоактиви, криптовалюта, токен, цифрова валюта, фіатна валюта, біткоїн, стейблкоїн, інвестиційний договір, інвестиційні віртуальні активи, блокчейн, криптобіржа.

Хоча токени, які не надають жодної користі, часто викликають неохвалення, це мислення не слід узагальнювати. Хоча це часто є ознакою шахрайства, токен, забезпечений активами, не обов'язково потребує додаткової користі, щоб бути законним.

Томас Ейлер

Постановка проблеми

Сьогодні кожен із нас зіштовхується з викликами цифрового прогресу, для подолання яких відсутні знання і досвід попередніх поколінь. Одним із інструментів, який обіцяє спростити, а подекуди – єдино можливий, для ведення підприємницької діяльності, є те, що ми називаємо віртуальним активом. Рушійною силою став випуск токенів і проектом Facebook Libra, який тепер називається Diem, серед іншого. Капіталізація стейблкоїнів, підтримуваних доларами США, досягла понад 40 мільярдів доларів США. Щоденний обсяг транзакцій сягнув 100 мільярдів доларів у березні 2021 року. Точну суму коштів, яку вже вкладено у віртуальні активи, на разі не можна визначити, але дослідники скажуть, що ця цифра давно перетнула відмітку в 100 млрд. доларів США.

На тотальну діджиталізацію всіх секторів економіки покладаються сподівання щодо зростання можливостей для створення

місце працевлаштування, зокрема, в середині Європейської спільноти. Загальнодоступні блокчейни продемонстрували свою корисність у багатьох сферах, вийшовши за межі фінансів і в медіа, мистецтво, ігри, ідентифікацію та багато іншого.

Наявність смартфона у кожного з нас постійний і вільний доступ до мережі інтернет дає відчуття легкості і безпечності користування тими благами, які дає тотальна діджиталізація. А постійна робота ІТ-спеціалістів над програмним забезпеченням створює ілюзію прозорості процесів, що відбуватимуться за нашої участі у всесвітній мережі. Але чи так це насправді?

Власник однієї з найбільших криптобірж FTX Сем Банкман-Фрід, засновниця і керівниця інвестиційного фонду ARK Invest Кеті Вуд дуже красномовно довели, що все далеко не так. І не тільки вони, але це не становить предмет нашого дослідження. Проте, це дає нам можливість зробити висновок про глобальність проблемних питань щодо предмету нашого аналізу. На разі правники, що спеціалізуються на роботі з криптоактивами, занепокоєні захистом інвестицій та зменшенням ризиків своїх клієнтів. На заваді їм стоїть той факт, що нормативна база для криптоактивів не є узгодженою в усіх юрисдикціях, кожна держава застосовує власні стандарти та підходи до регулювання цієї галузі. Як приклад, голова SEC Гері Генслер оголосив про свій намір визнання Ethereum цінним папером, хоча переважна більшість користувачів розглядає останнє як криптовалюту.

Метою дослідження є аналіз ролі класифікації віртуальних (крипто) активів у цивільному обороті крізь призму європейського та іншого зарубіжного досвіду. Відсутність уніфікованої класифікації віртуальних активів може призвести до невизначеності та хибного або неоднозначного тлумачення правового режиму використання віртуальних активів, їх призначення та функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню питань використання віртуальних активів у цивільному оборо-

ті присвячено ряд наукових праць таких правників-науковців, а саме: Р. Майданик, Л. Майданик, К. Некіт, Є. Смичок, В. Костюченко, Д. Ніколаї, І. Гусєва, Т. Петрова, Р. Прайс, Л. Фрідкін, В. Ерланк, Гр. Ластовка, Дж. Нельсон, П. Палка, Дж. Фейрфілд, Д. Хантер, Д. Шелдон та інших. Наразі, можна зустрітись із роботами багатьох авторів, які намагаються якщо не проаналізувати, то поіменувати всі доступні на сьогодні віртуальні активи. На нашу думку, причиною цього є новизна теми віртуальних активів взагалі й їх класифікації, зокрема. Окремо звертаємо увагу на наукову працю Кудь А. А. «Комплексна класифікація віртуальних активів», яка була опублікована у квітні 2021 року і розкриває основні критерії поділу віртуальних активів на види.

Однак, поза увагою науковців залишився ряд недосліджених питань у зв'язку з прийняттям Закону України «Про віртуальні активи», а саме уніфікації визначення форми та змісту поняття віртуальних активів, поділу віртуальних активів на види залежно від їх особливих характеристик, механізму використання віртуальних активів у цивільному обороті тощо.

Виклад основного матеріалу

Роль класифікації віртуальних активів у цивільному обороті полягає у врегулюванні проблемних питань, які виникають під час операцій із використанням віртуальних активів, а саме:

- оподаткування операцій із віртуальними активами;
- визначення видів віртуальних активів, які можуть бути предметом правочинів, які підлягають нотаріальному посвідченню;
- визначення видів віртуальних активів, котрі можуть бути використані як засіб платежу за оплатними договорами, зокрема тих, які підлягають нотаріальному посвідченню (придбання нерухомого майна, корпоративних прав, внесення частки до статутного капіталу за рахунок віртуальних активів, як засобу платежу);
- визначення способу захисту порушених прав та законних інтересів сторін

зобов'язань, предметом яких були віртуальні активи;

- визначення способу захисту порушених прав та законних інтересів сторін зобов'язань, при виконанні яких були використані віртуальні активи;

- формування правозастосовної та судової практики.

Множинність підходів до класифікації є необхідною умовою для формування критеріїв, які б забезпечили визначеність та практичну реалізацію вищевикладеного нами, а також внесли прозорість у механізм використання віртуальної валюти у цивільному обороті.

17 лютого 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про віртуальні активи» (далі за текстом «Закон»). Аналізуючи проект Закону, Міністерство юстиції України у своєму листі голові комітету Верховної Ради України від 30 червня 2020 року № 28847-1209-1-20/8.1.2, визначило такі проблемні питання, як:

- пунктом 3 частини першої статті 2 проекту Закону пропонується встановити, що цей Закон застосовується до правовідносин, які виникають у зв'язку зі здійсненням правочину відносно віртуальних активів, якщо особа, що здійснює цей правочин визначає, що до такого правочину застосовується право України, якщо це не суперечить міжнародним договорам України, при цьому проект Закону не містить жодних положень стосовно того, що слід розуміти під поняттям «правочин відносно віртуальних активів» та не конкретизує, які правочини можливо вчиняти щодо такого особливого виду майна, як віртуальні активи;

- не визначено, якими нормативними положеннями варто керуватися при їх вчиненні, зокрема, в частині вимог до таких правочинів, їх форми тощо;

- забезпечення віртуального активу визначається правочином, згідно з яким такий віртуальний актив створено, а право вимоги на відповідний об'єкт цивільних прав передається набувачу такого віртуального активу, при цьому пунктом 3 статті 1 проекту Закону пропонується встановити, що забезпечений віртуальний актив – віртуальний актив, який надає його власнику право ви-

моги щодо інших, крім самого віртуального активу, об'єктів цивільних прав, та проектом Закону не визначено чіткого алгоритму дій, які необхідно вчинити для забезпечення віртуального активу, а також випадки, в яких таке забезпечення може мати місце, адже відсутність нормативного регулювання вказаних правовідносин ставить під сумнів можливість реалізації зазначених положень проекту Закону на практиці;

- частинами першими статей 21, 22 проекту Закону передбачається застосування «принципу взаємності», проте питання «принципу взаємності», а саме визначення поняття та механізм його реалізації законодавчо не врегульовано, зокрема й міжнародними договорами України [1].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про віртуальні активи», який безпосередньо регулює правовідносини, що виникають у зв'язку з оборотом віртуальних активів в Україні, визначає права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів, дає нам визначення віртуального активу, як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі, що може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Законодавець пропонує нам розділяти віртуальні активи на *забезпечені та незабезпечені, де забезпечений віртуальний актив* - віртуальний актив, що посвідчує майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав, а *незабезпечений віртуальний актив* - віртуальний актив, що не посвідчує жодних майнових або немайнових прав [2].

Проте, на думку авторів, ця класифікація обмежує перелік того, що може відноситися до віртуальних активів та не відповідає потребам реальності. Необхідно визначити ознаки та принципи, на підставі яких певну сукупність даних в електронній формі становить віртуальний актив і як їх можна класифікувати.

09.01.2019 опубліковано Пораду щодо віртуальних активів та первинного розміщення монет (Advice on Initial Coin Offerings and Crypt to Assets), розробле-

ну Європейським управлінням з цінних паперів та ринків (European Securities and Markets Authority, ESMA) [3, с. 5]. Цей документ пропонує нам розділяти віртуальні активи на *платіжні, інвестиційні та службові*.

Європейська банківська організація (European Banking Authority, ЕВА) також 09.01.2019 року опублікувала власну позицію щодо віртуальних активів — Звіт з порадою для Європейської Комісії щодо віртуальних активів (Report with advice for the European Commission on CryptoAssets), де зазначено вище класифікацію було підтримано, та водночас зауважено, що певні віртуальні активи можуть одночасно належати до декількох видів [4, с. 7].

Вище окреслена позиція була узгоджена урядовим та банківським сектором, таким чином, вона буде розвинена в майбутньому і ми можемо вважати цю підставу основою подальшого удосконалення класифікації віртуальних активів у юрисдикції європейського співтовариства та буде виглядати наступним чином: - валютні токени (криптовалюти без права або мети інвестування); - інвестиційні токени, які зазвичай надають права власності, права на відсотки чи дивіденди, пов'язані з веденням господарської діяльності; - токени корисності, які полегшують доступ до якихось товарів чи послуг, але не є способом оплати інших товарів чи послуг; - змішані типи, які можуть підпадати під більш, ніж одну з вищевказаних трьох категорій.

Розпочати аналіз необхідно з найпопулярнішого виду віртуальних активів — *платіжних*, що також у цивільному обороті називаються *обмінними* або *валютними*, тобто які за своєю сутністю виконують ті ж економічні функції, що й грошові кошти - це засіб платежу, засіб обігу, міра вартості, засіб утворення накопичень, скарбів і заощаджень, функція світових грошей [5, с. 75]

FATF у своїй діяльності керується визначенням віртуальної валюти як цифрового засобу вираження вартості, що може реалізуватися у цифровій формі та функціонує як: - засіб обміну; - розрахункова грошова одиниця; - засіб збереження вартості, втім не має статусу законного платіжного засобу. Жодна юрисдикція не випускає та не забезпечує віртуальні валюти [6]; - цифрове ви-

раження грошової вартості, яка не випускається центральним банком або державним органом влади, і не обов'язково прив'язана до фіатної валюти, але приймається фізичними та юридичними особами як засіб платежу й може передаватись, накопичуватись або торгуватись в електронний спосіб [7].

Службові віртуальні активи утворені для того, щоб забезпечити можливість їхнього використання для придбання чи отримання доступу до певного товару або послуги, що надаються їхнім емітентом. Н. Кроссер зазначає, що службові віртуальні активи «мають споживчу цінність або комерційну ціль» і за сутністю не є пасивним інвестиційним механізмом. Дослідник проводить аналогію між таким видом віртуальних активів та ігровими фішками, подарунковими сертифікатами, ліцензіями на програмне забезпечення, квитками на спортивні події тощо [8, с. 393].

Аналізуючи інвестиційні віртуальні активи, слід зазначити, що за своїми економічними функціями вони можуть бути аналогічними цінним паперам [9, с. 6].

Комісія з цінних паперів і фондових бірж США проаналізувала, чи є токен DAO інвестиційним контрактом та, отже, цінним папером, як визначено Верховним Судом Сполучених Штатів Америки у зразковій справі №1130 «SEC проти WJ Howey Co» [10], яка стосувалась пропозиції та продажу часток в апельсиновому гаю. Суд визначив інвестиційний контракт як вкладення грошей у колективне підприємство з обґрунтованим очікуванням прибутку, який буде отримано від підприємницьких чи управлінських зусиль інших осіб. У «Звіті DAO» Комісія з цінних паперів і фондових бірж США схвально процитувала зауваження Верховного Суду США про те, що це визначення втілює «гнучкий, а не статичний принцип, якого можна прирівняти до незліченних та мінливих схем, розроблених тими, хто прагне використовувати чужі гроші, обіцяючи прибуток [2, ст. 385].

Але якщо мережа, у якій має поширюватись токен або монета, є достатньо децентралізованою – тобто, де покупці більше не будуть обґрунтовано очікувати, що особа чи група осіб будуть виконувати основні управ-

лінські чи підприємницькі зусилля – то тоді ці активи не можуть розглядатись як інвестиційні договори [2, ст. 387]. Проте варто звернути увагу, що ця позиція на сьогодні є чинною лише для юрисдикції США.

В основу вище зазначеної класифікації покладено не технічні характеристики, а цільове призначення криптоактиву, що на думку авторів, є первинним. Адже саме спосіб використання криптоактиву визначає зміст правовідносин, суб'єктивні права і обов'язки його учасників. За такої класифікації цінність активу визначається його користю.

На разі, згідно з прийнятою концепцією оновлення Цивільного кодексу України, з метою уточнення сфер, що регулюються цивільним законодавством, пропонується доповнити сферою соціальної реальності – підприємництво, корпоративну чи інформаційні сфери тощо, у яких складаються приватно-правові за своєю природою відносини, що регулюються цивільним законодавством [11, с. 7]. Регулювання обігу віртуальних активів, зокрема, щодо укладення правочинів, предметом яких будуть віртуальні активи, дістане своє відображення не тільки у новій редакції Цивільного кодексу України, але й в інших нормативних актах.

Однак, необхідно визначити, яким саме змістом у вітчизняному правовому полі буде наповнено поняття «віртуальний актив», який на думку авторів, можна ототожнити з криптоактивом. На сьогодні кожна держава має свій індивідуальний підхід не тільки до дефініції «віртуальні активи», а й того, що відносити до діяльності з використання віртуальних активів, зберігання та адміністрування криптоактивів, експлуатації торгової платформи, обмін криптоактивів на грошові кошти, обмін криптоактивів на інші криптоактиви, розміщення криптоактивів, прийом і передача майнових прав від імені третіх осіб, консультування та управління портфелем криптоактивів, надання послуг із передачі криптоактивів. При розробці відповідних правових норм вітчизняному законодавцю необхідно відштовхуватись у першу чергу вже від наявних директив ЄС із цього питання, враховуючи правотворчий досвід інших держав винятково як дорадчий.

Директиви ЄС — це правовий акт, який приймається Європейським парламентом, Радою Європейського Союзу або Європейською комісією. Згідно зі статтею 249 Договору про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року, Директива є обов'язковою для кожної держави-члена, якій вона адресована, щодо результатів, що їх треба досягти, однак залишає за національною владою цілковиту свободу обирати форму та засоби досягнення цих результатів. Директиви належать до джерел вторинного права. На відміну від міжнародного договору (угоди), інструментів прямої дії, Директива запроваджується через національне законодавство. Вона зобов'язує державу-члена у певний термін вжити заходів, спрямованих на досягнення визначених у Директиві цілей. Імплементация директиви в національне право здійснюється шляхом зміни чи скасування чинних чи видання нових законів та підзаконних актів. Якщо ж держава не запровадила вчасно відповідну Директиву до національного законодавства, подібна бездіяльність прирівнюється до порушень обов'язків, що випливають з установчих договорів Європейського Союзу, а Директива однаково має силу закону в такій державі, і її порушення може бути оскаржене в Суді ЄС [12, 13].

Ш. Хуанг відзначає, що на сьогодні директиви ЄС не охоплюють усіх видів віртуальних активів, тому правила їхнього обігу можна регулювати індивідуальним законодавством держав-членів ЄС, що ще збільшує плутанину в діяльності суб'єктів господарювання та регуляторів у цій сфері [14, с. 91].

З метою впорядкування цієї ситуації у 2020 році Європейська Комісія вперше висунула пропозицію, яка дістала назву Регулювання ринку криптоактивів (MiCA), робота якої направлена на напрацювання узгоджених нормативних актів, які мають на меті підтримку та регулювання цифрової трансформації фінансового сектору ЄС. Початок застосування регулювання ринків криптоактивів спочатку очікувався до середини 2023 року. Однак це, ймовірно, буде відкладено до 2024 року.

Криптоактиви визначаються в MiCA як цифрове представлення вартості або пра-

ва, яке можна передавати та зберігати в електронному вигляді за допомогою DLT або подібної технології. DLT визначається як технологія, яка забезпечує роботу та використання розподілених реєстрів, тобто інформаційних сховищ, які зберігають записи транзакцій і які спільно використовуються та синхронізуються між набором мережеских вузлів DLT за допомогою консенсусу або механізму перевірки.

Основоположним принципом при аналізі віртуальних (крипто) активів, як об'єктів речових та/або зобов'язальних прав, є перевага форми над змістом.

Унікальні та незамінні токени, включаючи цифрове мистецтво та предмети колекціонування, виключені з MiCA, але якщо ці токени випускаються великою серією або поділені на дрібні частини, вони можуть вважатися взаємозамінними та підпадають під дію MiCA або навіть вважається «фінансовим інструментом».

Дробові частини унікального та незамінного криптоактиву не слід вважати унікальним та незамінним. Одного лише присвоєння унікального ідентифікатора криптоактиву недостатньо, щоб класифікувати його як унікальний або незамінний.

Прикладом унікальних криптоактивів, тобто таких, які не підлягають дробленню та приймаються лише емітентом, включаючи схеми лояльності продавця, - є ті, які представляють права чи гарантії інтелектуальної власності, засвідчують автентичність унікального фізичні активи або які представляють будь-які інші права, гарантії продуктів, персоналізовані продукти чи послуги або нерухомість, гарантують певні права пов'язані з правами фінансових інструментів, наприклад, права на отримання прибутку чи інші права.

MiCA класифікує криптоактиви за трьома категоріями:

токени електронних грошей (EMT): тип обмінюваних криптоактивів, які мають на меті підтримувати стабільну вартість (широко відомі як «стейблкойни») шляхом посилення на вартість однієї фіатної валюти;

токени, пов'язані з активами (ART): стейблкойни, які інакше не класифікуються як токени електронних грошей, і які мають на

меті підтримувати стабільну вартість шляхом посилення на будь-яке значення, право чи клас активів або їх комбінацію, включаючи одну чи більше офіційних валют;

інші криптоактиви: всеохоплюючий, який включає всі інші криптоактиви, які не підпадають під дві категорії вище, включаючи корисні токени, які визначаються як криптоактиви, які призначені лише для надання доступу до товару чи послуги, що надаються емітентом, наприклад, у вигляді жетону.

Будь-який ефективний регулятивний підхід до криптоактивів має відображати ширше розуміння цієї інновації як такої, що за своєю суттю не має кордонів, розмиває будь-які юрисдикційні, політичні чи ринкові межі та кидає виклик централізованому та залежному від юрисдикції дизайну фінансового регулювання [15].

4 січня 2023 року було опубліковано лист Європейської комісії щодо необхідності отримання технічної консультації щодо певних критеріїв класифікації токенів, пов'язаних з активами, і токенів електронних грошей як значущих [16]. З чого можемо зробити висновок про те, що процес класифікації криптоактивів ще не завершено, оскільки ринок віртуальних активів динамічно розвивається. Практика їх використання спонукає до подальших спільних із спеціалістами та економістами пошуків критеріїв їх ідентифікації, класифікації та здійснення відповідного управління та обліку.

Висновок

Комплексна нормативна база європейського законодавства для цивільного обороту віртуальних активів може вплинути та сформувати регуляторну політику в інших країнах, встановлюючи глобальні стандарти та збільшуючи інвестиції в революційні дослідження та проривні інновації, як виклала Урсула фон дер Ляен у своїй політичній місії ЄС [17].

Наявна нормативна база та класифікація віртуальних активів, зокрема в Україні, не відповідає потребам реальності та не може в повній мірі задовольнити потреби цивільного обороту, невід'ємною частиною якого

стали віртуальні активи. Ми можемо лише констатувати той факт, що не має достатньої правової бази і юридичної практики, яка б дозволила відновити порушений приватно-правовий інтерес сторони договору, предметом якого є віртуальні активи.

Узагальнюючи наукові позиції інших дослідників, дійшли висновку виділити наступні види класифікації віртуальних активів на: - забезпечені та незабезпечені; - засіб платежу, інвестицію (інвестиційний договір); - службові та змішані; - взаємозамінні та невзаємозамінними; - криптовалюту (платіжні токени); - інвестиційні токени (токени безпеки); - корисні та гібридні токени [18]. Відповідно до окресленої класифікації пропонуємо імплементувати європейську позицію щодо поділу віртуальних активів на види в українське законодавство. Це стане позитивним кроком у формуванні правозастосовчої практики, а також дасть змогу напрацювати єдиний підхід до оподаткування прибутку, отриманого від операцій із віртуальними активами.

Окрім того, значна капіталізація віртуальних активів потребує безспірності та визнання дійсності правочинів, предметом яких є віртуальні активи, а також тих, де для виконання зобов'язань були використані віртуальні активи. Саме інститут нотаріату в Україні може гарантувати дотримання законності, безспірності, дотримання законодавства про захист прав споживачів при укладенні таких договорів, а також дозволяє застосувати використати виконавчі написи, як спосіб безспірного стягнення простроченої заборгованості за такими договорами. Наприклад, нотаріуси, це саме ті юристи-практики, які довели, що вміють працювати з майновими правами від віртуальних активів. Досвід роботи з договорами іпотеки, аграрними розписками, ескроу рахунками дає всі підстави вважати, що вони зможуть забезпечити фахове проведення операцій із криптоактивами.

Література

1. Лист Міністерства юстиції України від 30 червня 2020 року № 28847-1209-1-20/8.1.2. Електронний ресурс. – Режим до-

ступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2452109.pdf.

2. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

3. Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets. European Securities and Markets Authority. URL: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf (дата звернення: 10.12.2020)

4. Report with Advice for the European Commission on Crypto-Assets. European Banking Authority. 9 January 2019. 30 p. URL: <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed880684/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf?retry=1> (дата звернення: 02.12.2020).

5. Предборський В.А., Гарін Б.Б., Кухаренко В.Д. Економічна теорія: Підручник. За ред. В.А. Предборського. Київ: Кондор, 2003. 492 с.

6. FATF Report: Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.

7. EU Supranational Risk Assessment Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:d4d7d30e-5a5a11e7-954d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF.

8. Crosser N. Initial Coin Offerings as Investment Contracts: Are Blockchain Utility Tokens Securities? Kansas Law Review, Kansas Law Review Inc. 2018. Vol. 67 (2). P. 379-422. URL: <https://doi.org/10.17161/1808.27486>.

9. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Павлов Д.М., Бичкова С.С., Юнін О.С. – К.: Ваїте, 2018. – 826 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/3_slovyk.pdf

10. Виклад рішення щодо цієї справи доступно за посиланням: <https://bit.ly/3IIHJGN>

(англійська мова) <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A0%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5/VirtualAssets.pdf>.

11. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім "Ар-тЕк", 2020. 128 с.

12. Огляд законодавства щодо регулювання віртуальних активів у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. – К., 2022. – 587 с.

13. Герасименко Є. Євроінтеграція: Делекативна історія. Український юрист 2018 № 4 URL:<https://jurist.ua/?article/152520>.

14. Huang Sh. Regulation of Fintech Development: A Critical Analysis with a Case Study of Crypto Assets in the UK and EU: Doctoral dissertation, Bangor University, United Kingdom. 2020. URL: https://research.bangor.ac.uk/portal/files/28976743/Huang_PhD_2020.pdf (дата звернення: 02.12.2020).

15. Zetsche D., Annunziata F., Arner D., Buckley R. The Markets in Crypto-Assets Regulation (MICA) and the EU Digital Finance Strategy. European Banking Institute Working Paper Series. 2020. No. 77. 28 p. URL:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3725395>

16. АліА. Піацці П. Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure Computer Law @ Security Review 2021 (41) 105632 URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364921001059?via%3Dihub> (дата звернення 17.02.2023)

17. Урсула фон дер Ляєн, «Союз, який прагне більшого». Мій порядок денний для Європи. Політичні настанови для наступної Європейської комісії на 2019-2024 рр.» (п. 7).

18. Кудь А. А. Космплексна класифікація віртуальних активів 07.04.2021 URL:<https://www.blockchainukraine.org/wp-content/uploads/2021/10/kompleksna-klasifikaciya-virtualnikh-aktiviv.pdf> (дата звернення 17.02.2023)

Natalia Khatniuk Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Public Law, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University, e-mail:n.khatniuk@kubg.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-3064-7510

Nelly Pobiyanska Associate Professor of the Department of Private Law Disciplines, University of Modern Knowledge, PhD in Law, e-mail:siete@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5872-9281>

ROLE OF CLASSIFICATION OF VIRTUAL ASSETS IN CIVIL CIRCULATION: EUROPEAN EXPERIENCE

In the article, the authors outlined a unique vision of the role of the classification of virtual assets in civil circulation and the influence of European experience on the development of operations with virtual assets in Ukraine. The content and meaning of certain types of virtual assets and property rights to them, features of crypto currency exchanges and the use of blockchain are revealed. Separate scientific positions in various spheres of entrepreneurial activity regarding the division of virtual assets into types were considered, and the mechanism of use in civil circulation was revealed.

The domestic and European experience of legislative regulation and division of virtual assets into types was studied. The main provisions of the Law of Ukraine «On Virtual Assets» regarding the interpretation of certain categories and concepts, the division into types of virtual assets, the content of property rights to virtual assets and the meaning of operations with virtual assets were analyzed, as well as ways to improve certain provisions of civil, tax and economic legislation regarding determination and consolidation of the legal regime for the use of various virtual assets.

Key words: civil turnover, property rights, digitization, virtual assets, classification of virtual assets, crypto assets, crypto currency, token, digital currency, fiat currency, bitcoin, stablecoin, investment contract, investment virtual assets, blockchain, crypto exchange.